

НАПРЯМ 4. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-269-5-12>

Кухарєва Н. М.,

*завідувач науково-дослідного відділу «Музей Заповіту Т. Г. Шевченка»
Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»*

ХУДОЖНЄ ВИШИВАННЯ ТА ТКАННЯ НА ШЕВЧЕНКІВСЬКУ ТЕМАТИКУ (ІЗ ФОНДОВОЇ КОЛЕКЦІЇ НІЕЗ «ПЕРЕЯСЛАВ»)

Автором даної статті розроблялася наукова тема «Шевченкіана в колекції НІЕЗ «Переяслав», яка представлена у різних інвентарних групах, наприклад, «Переяслав-Хмельницький історичний музей» (ПХІМ), «Книги з автографами» (АК), «Мистецтво» (М), «Рукописні» (Р), «Науково-допоміжний фонд» (НДФ), «Різне», «Тканини» тощо. Протягом кількох років автором вивчалася фондово-облікова документація по формуванню колекції шевченкіани по різних інвентарних групах, робилися спроби аналізу кількісного і якісного складу інвентарних груп на предмет експонування в експозиції та у виставковій роботі музею, проводилася класифікація шевченківської збірки. Автором було видано понад 20 статей, в яких подавалися описи музейних предметів різних інвентарних груп на шевченківську тематику, які слугували для популяризації фондової колекції Заповідника.

У статті подаються описи музейних предметів, зокрема, обкладинок декоративних, гобеленів, панно, портретів, серветок, картин, рушників, присвячених вишивці та тканню на шевченківську тематику інвентарної групи «Тканини» фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Колекція цієї інвентарної групи формувалася в основному в кінці 90-х та 2000-х років шляхом закупки, передавання від приватних осіб, із Дирекції художніх виставок (м. Київ) тощо.

Наводимо описи музейних предметів художнього вишивання та ткання, які подані за інвентарними картками фондового зібрання НІЕЗ «Переяслав».

1. Т-8414 КН-25395 Обкладинка декоративна до книги Т. Г. Шевченка «Кобзар». Має форму книги з розворотом, обтягнутою білою тканиною і прикрашеною вишивкою хрестом червоними та

чорними нитками. Титульна сторінка прикрашена рослинним і геометричним орнаментом з розетками та написом: «Т. Г. Шевченко. Кобзар. 1840 р.». На розвороті ліворуч – зображення Т. Г. Шевченка (вишите чорними нитками), під яким напис: «В сім'ї вольній новій ми тебе не забули, Тарасе», а праворуч – текст «Заповіту», вишитий червоними нитками. Придбано за 31 крб. у місцевої жительки Лохи Віри Хомівни у 1990 р., 31x22 см, тканина для вишивання, хрестик, ручна робота [1].

2. Т-8554(1-3) КН-26145 Гобелен-триптих «Думи мої, думи мої...», автор Мельник О. І., 1989 р. Складається з трьох частин:

1) Зображено групу людей, за якою йде охоронець з собакою та гвинтівкою. Поряд – стовпчик з колючою проволокою, внизу напис: «...Де нема святої волі, не буде там добра ніколи».

2) Центральна частина. В центрі – постать Т. Г. Шевченка. Зліва від нього – жінка з дитиною, справа – Б. Хмельницький з булавою. Напис: «Моліться Богові одному, моліться правді на землі. Чи буде правда на землі? Повинна бути, бо сонце стане».

3) Стоїть, розкинувши руки жінка, внизу лежить чоловік. Напис: «І осквернену землю спале». Всі частини обрамлені оранжевою каймою. Передано із Дирекції художніх виставок у 1990 р., 290x166 см, 395x286 см, 290x165 см, вовна, ткацтво [1].

3. Т-8843 КН-26826 Портрет Т. Г. Шевченка, вишитий болгарським хрестом, хрестом та штапівкою темно-синіми, чорними і червоними нитками. Зображення пошійне, в фас, без головного убору. Навколо обведений рамкою: вгорі – вивід з ягідок, розміщених по 3, внизу – виводи винограду, квітів та напис: «В сім'ї вольній новій ми тебе не забули, Тарасе» та «175». Придбано за 26 крб. у місцевої жительки Мартиненко Наталії Луківни у 1999 р., 75x47 см, домоткане полотно, хрестик, заповоч [1].

4. Т-8844 КН-26827 Портрет Т. Г. Шевченка, вишитий хрестом та штапівкою темно-синіми нитками. Зображення погрудне в зимовому вбранні, шапці. Навколо обведено рамкою з трьох рядів хрестиків. Передано місцевою жителькою Мартиненко Наталією Луківною у 1999 р., 52x47 см, домоткане полотно, хрестик, штапівка, ручна робота [1].

5. Т-9114 КН-27792 Портрет Т. Г. Шевченка, вишитий хрестиком чорними, сірими, коричневими, голубими, рожевими нитками. На голубому фоні вишитий портрет Шевченка в шапці, в піджаку і в коричневій сорочці. Анфасне, погрудне зображення. Придбано за 32 крб. у місцевої жительки Саливон Наталії Леонідівни у 1990 р., 95x75 см, тканина, кольорова заповоч [1].

6. Т-9846 КН-33313 Портрет Т. Г. Шевченка, вишитий на мішковині бавовняними нитками (муліне). Поле зашите білими нитками. Портрет вишитий сіро-чорними нитками. Т. Г. Шевченко в каракулевій шапці і кожусі. Придбано за 50 крб. у місцевої жительки Скряги Тетяни у 2002 р., 63x44 см, мішкловина, муліне, ручна вишивка [1].

7. Т-10933 КН-36278 Панно «Тарас Шевченко» вишите тамбурним швом нитками чорного, червоного і світло-коричневого кольорів. Зверху напис червоного кольору: «І мене в сім'ї великій сім'ї вольній новій не забудьте пом'янути незлим тихим словом...» вишитий нитками. В центрі – портрет Т. Г. Шевченка, вишитий нитками чорного кольору. Знизу – смуги орнаментів червоного кольору: стилізовані птахи з пишними хвостами чергуються зі стилізованими деревами. Під птахами – стилізований орнамент з ламаних ліній, що утворюють ромби. Під ним – плахтовий шов. Всі ці орнаменти обведені «кривулькою». Знизу – стилізований геометричний орнамент червоного кольору. Бокова обводка панно – «змійка» світло-коричневого кольору. Зверху панно над написом – «кривулька» світло-коричневого кольору. Передано через Войцехівського Б. М., одного із ініціаторів створення Музею Заповіту Т. Г. Шевченка, жителем с. Коршилівка Підволочиського району Тернопільської обл. Леськів Є. І. у 2004 р., 53x93 см, кольорові нитки, фабрична тканина, ручна вишивка тамбурним швом [1].

8. Т-10936 КН-36281 Серветка «Заповіт». Подано текст вірша «Заповіт». Т. Г. Шевченка. Над текстом і під ним – геометричний орнамент з ромбів та трикутників, вишитий червоними та чорними нитками. Над заголовком справа і зліва від орнаменту – стилізовані 4-пелюсткові квіти з геометричними елементами, вишиті чорними і червоними нитками. Справа від 1-ої строфи та від 3-ої і зліва від 2-ої строфи вірша – великі прописні літери «Т», «Г», «Ш» чорного кольору з дрібними квітками і листочками червоного кольору. Зверху серветки – вузька смужка стилізованого орнаменту червоно-чорного кольору. Серветка з торочками червоного і білого кольору. Передано через Войцехівського Б. М., одного із ініціаторів створення Музею Заповіту Т. Г. Шевченка, жителькою с. Іванівка Підволочиського району Тернопільської обл. Засць Галиною у 2004 р., 32x40 см, кольорові нитки, фабрична тканина, ручна вишивка «хрестиком» [1].

9. Т-11149 КН-37743 Картина до поеми Т. Г. Шевченка «Катерина», тканина на полотні. В центрі картини зображена босонога сільська дівчина, одягнена в український народний одяг (сорочку, плахту, попередницю). На волоссі червона стрічка з польовими квітами. Під дубом сидить селянин-пастух в полотняному одязі та солом'яному брилі. Зліва за дівчиною на коні офіцер, який прищпорює коня. На задньому плані видніється млин та хрест.

Передано Войцехівським Б. М., одним із ініціаторів створення Музею Заповіту Т. Г. Шевченка у 2005 р., автор невідомий, 46x59 см, кольорове художнє ткання, машинна вишивка, дерево [1].

10. Т-11150 КН-37744 Панно Т. Г. Шевченка та текст «Заповіту». Вгорі на полотнищі зображено портрет Т. Г. Шевченка в анфас, погрудний, одягнений в зимове пальто, на голові каракулева шапка. Під портретом текст «Заповіту», який обрамлений українським орнаментом. До обох сторін полотнища прикріплені дощечки з візерунками. Передано Войцехівським Б. М., одним із ініціаторів створення Музею Заповіту Т. Г. Шевченка у 2005 р., автор невідомий, 51x110 см, кольорове художнє ткання, машинна вишивка, дерево [1].

11. Т-11343 КН-38717 Панно «Заповіт». Вишите чорними, червоними, сірими, коричневими, жовтими, блакитними і бордовими нитками. У верхній частині панно – портрет Т. Г. Шевченка у шапці та кожусі, вишитий сорочці. Над портретом справа і зліва – дати народження і смерті поета: 1814–1861. Зліва від портрета – невеликий вертикальний орнамент зі стилізованих лілій, листя і вигнутих гілочок. Знизу зліва від портрета – книга «Кобзар». Нижче – текст «Заповіту», справа і зліва від тексту – по дві стилізовані лілії. Панно обрамлено смугою стилізованого орнаменту. Знизу – торочки, зверху справа і зліва пришиті китиці чорно-червоного кольору. Передано через Войцехівського Б. М., одного із ініціаторів створення Музею Заповіту Т. Г. Шевченка, жителькою с. Верещачи Ланівецького району Тернопільської обл. Кичко Ганною Марківною у 2005 р., 32x56 см, кольорові нитки, канва для вишивання, ручна вишивка «хрестиком» [1].

12. Т-11399 КН-39070 Портрет Т. Г. Шевченка, автор невідомий, 50-ті рр. ХХ ст. Вишивка в рамці під склом. Тло вишивки сіро-блакитне. Портрет виконаний в коричнево-чорних кольорах. Одягнений у високу смушеву шапку. Рама виготовлена зі світлого дерева, прикрашена фігурними видовженими дерев'яними виступами. На звороті є написи. Передано Лакизюком В. П. через Войцехівського Б. М., одного із ініціаторів створення Музею Заповіту Т. Г. Шевченка, який придбав його у 2006 р. у Почаївській лаврі, 41x53 см, тканина, нитки, дерево, скло, ручна вишивка «хрестиком», різьба по дереву [1].

13. Т-11440 КН-39880 Рушник вишитий нитками різного кольору, справа наліво вишиті слова із твору Т. Г. Шевченка «Борітеся – поборете», посередині напису тризуб, внизу по боках якого жовто-блакитні прапори, зверху – хрест. Передано через Войцехівського Б. М., одного із ініціаторів створення Музею Заповіту Т. Г. Шевченка, жителькою с. Лисиченці Підволочиського району Тернопільської області Періг-Москалюк Ольгою Семенівною у 2007 р., 15,5x145 см, бавовняна тканина, заполоч [1].

Отже, проаналізовано та уведено до наукового обігу музейні предмети художнього вишивання та ткання на шевченківську тематику з фондової колекції НІЕЗ «Переяслав». Дані матеріали є продовженням дослідження наукової теми автора «Шевченкіана в колекції НІЕЗ «Переяслав» та слугуватимуть для створення музейних виставок, каталогів тощо.

Список використаних джерел:

1. Фонди Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Інвентарна група «Тканини».